

Kap 69 : Prinsessa av Baden (II) (1862-1881).

Sophia Maria Victoria, i vänkretsen ”Vicky”, föddes på slottet Mainau den 7 augusti 1862, södra Tyskland, som prinsessa (formellt markgrevinna eller hertiginna) av Baden. 1881 blev hon kronprinsessa av Sverige och Norge. 1907 blev hon drottning av Sverige. Genom sin far var hon släkt med Gustaf IV (1778-1837; faderns morfar) och genom sin mor med kungarna av Preussen (som från den 18 juni 1871 även var kejsare av Tyskland): Vilhelm I (1797-1888; hennes morfar), Fredrik III (1831-1888) & Vilhelm II (1859-1941). Victoria var även släkt med ryska kungahuset: Hennes mormor storfurstinnan Maria Pavlovna (1754-1801) var dotterdotter till tsar Paul I (1754-1801) och hennes faster Cecilia av Baden (1839-1891) var gift med en son till tsar Nikolaj I (1796-1855).

Hon döptes i Jordanvatten, en gåva av biskopen i Jerusalem, och försågs med en stor skara kungliga faddrar (18 stycken!). Vid fyra års ålder sattes hon i sadeln. Vid fem års ålder fick hon hemundervisning i läsning, skrivning, räkning, pianospel och religion. Den fortsatte fram till vt 1871. Hon kunde då tala flytande engelska och franska. Pedagogiken växlade mellan lek i slottsparken, preussisk drill och lata sommardagar. Uppväxten var en egenartad blandning av enkelhet och lyx, omsorg och försummelse, kärlek och brutalitet. Victoria brukade framhålla att hon bara hade två par skor: Till vardags & när kejsaren var på besök. Hon åt i köket tillsammans med tjänstefolket och uppfostrades av sina barnjungfrur och guvernanter. Hon satt dock med när föräldrarna hade gäster då hon förväntades svara på tilltal.

Hon fick tidigt lära sig att hennes egna önskemål var oviktiga. Det viktiga var de krav som ställdes på henne i egenskap av prinsessa. Anders Jarlert hänvisar till en dåtida handbok i pedagogik¹ som beskriver skillnaden mellan en borgerlig uppfostran och en furstlig ”prinsuppfostran”. En medborgare uppfostras för sitt eget bästa. En furste uppfostras för det allmännas bästa. Medborgarens uppfostran syftar till att utveckla hans eller hennes anlag. Furstens uppfostran syftar till att inpränta vad hans sociala ställning kräver. Meyer kallar det för ett ”furstligt ståndsmedvetande”: Fursteståndet innebar makt, ansvar, privilegier, plikter, skrankor & förväntningar. Det vilade ett större ansvar på prinsen/fursten än på andra människor. Andra människor kunde disciplineras av sina likar. För fursten gällde endast självdisciplin. – Tankegångarna bakom ”prinsessutbildningen” var inte lika utvecklade men liksom alla furstebarn särbehandlades hon av sin omgivning. Det var påfrestande. Hon idkade verklighetsflykt genom lek och äventyrsromaner.

I början var Victorias två bröder och de besökande kusinerna de enda lekkamraterna. Ht 1871 började hennes lärarledda undervisning, först som enskild undervisning, från vt 1872 även med jämnåriga klasskamrater – 15 flickor ur Karlsruhes societet som förblev hennes vänner livet ut. Klasskamraten Maria von Gemmingen mindes henne långt efteråt som ganska stukad och angelägen om att passa in. Slottsskolan existerade 1872-1878 och följde läroplanen för högre tyska flickskolor. Skolan leddes av Badens överhovpredikant Albert (?) Helbing. Undervisningen omfattade tyska, franska, engelska, religion, allmän och konsthistoria, geografi, matematik, fysik, kemi, botanik, sång, musik, dans, teckning, handarbete m m. Skoldagen var 8-12 & 15-17, måndag till fredag. Eleverna rangordnades varje år efter sina betyg. Victoria växlade mellan 2:a eller 3:a i klassen. Favoritämnen var fysik, kemi, botanik och konsthistoria. Hon fick privatlektioner i piano och även i fiol. Fiolspellet avbröts p g a en armskada. Slottsskolan avvecklades vt 1878 men Victorias undervisning i religion, musik, teckning/målning/modellering, allmän historia och tysk/fransk/engelsk litteratur fortsatte fram

¹ Meyer 1898: s. 499.

till giftermålet den 20 september 1881. Hon hade kunskaper motsvarande en gymnasieutbildning men ingen examen. Utanför skolschemat följde hon sina föräldrar på resor, träffade släkten, deltog i moderns välgörenhetsarbete och tränade vett och etikett. Om somrarna var familjen på sitt slott Mainau vid Bodensjön, fotvandrade i Alperna och besökte bad- och kurorter.

Någon undervisning i hushållskunskap och barnavård fick hon inte. Sådant var för de lägre klasserna. För henne var det ”trial and error”. Mest error. Victoria och hennes klasskamrater tillbringade ibland hela söndagar med att träna på Victorias gaseldade lekspis. Resultatet – blandat – serverades Victorias föräldrar. De enda dokumenterade maträtterna är omelett och någon sorts bakverk. En egendomlig lucka i hennes utbildning är att hon aldrig fick följa fadern i hans regeringsbestyr och inte ens verkar ha läst tidningarna. Hon var totalt okunnig om hur det praktiskt politiska arbetet i Baden gick till. (Efter ankomsten till Sverige undervisades hon av Oscar II personligen om den svenska inrikes- och Norgepolitiken. Hon fick många råd om hur hon kunde ”vinna folkets gunst”. Dessa råd påstås hon ha avvisat med motiveringen att ”så gick det inte till i Tyskland”.)

Hon hade inte någon träning i att hantera sin mediebild. Hon hade aldrig framträtt offentligt – konfirmationen var första gången, bröllopet andra gången – eller träffat journalister. Hon berättade för sin hovdam Louise af Ugglas att hon fick ångest av att träffa främmande människor och att modern (kanske av den anledningen) tränat henne i konversationskonst utan att hon behövt utsätta sig för sådant: ”Salsstolar hade ställts upp utefter väggarna. Varje stol skulle föreställa en viss person. Under moderns argusögon fick dottern göra sin entré i salen, gå från stol till stol och föra ett för den fingerade personen lämpat samtal.”² Hon hade fotograferats ett fåtal gånger och det finns en akvarell och en kritmålning men hon hade aldrig suttit för ett porträtt – 1904 var första gången. Hon var, trots sin långa skolgång, enbart utbildad för privatlivet, ”ståndsmässig sysslolöshet” och att låta de anställda sköta hovhållningen, hemmet, amningen och barnuppfostran. Det skulle straffa sig.

*

Det har gjorts stor sak av Victorias konfirmation. Eftersom hon fick religionsundervisning både av sin mor, sin kristendomslärare Albert Helbing och sina två konfirmationslärare Emil Frommel & Karl Doll är det svårt att fördela inflytandet. Vid konfirmationstillfället den 1 december 1878 förhöordes Victoria av Doll om sina kristendomskunskaper. Hon läste upp en egenhändigt författad trosbekännelse, bitvis ett personligt credo: ”I det att du har gett mig en högre ställning än många andra, har du också ställt större krav på mig. Inte skall jag därför förhäva mig, nej, ödmjuk vill jag vara. Jag vill tacka dig för varje möjlighet att göra gott mot andra, som du i mitt stånd erbjuder mig.”

Modern gav henne som konfirmationspresent ett skrivbord med en inristad devis: ”Tänk och tig, känn mera än du visar, böj dig för Gud – och du förblir dig själv.” Citatet har tolkats som att Victoria faktiskt hade ett inre religiöst liv skilt från hennes officiella persona men det är tveksamt. Hon var traditionell ut i fingerspetsarna och höll livet ut på katekesen och treståndsläran. Enligt hennes hovpredikant Clemens Åhfeldt³ var hon ortodox lutheran. I det ingick att genom osjälviskt arbete förtjäna nåden. Ingenting var gratis och fromleri var meningslöst. Livets mening var att skilja agnarna från vetet. Senare i livet stödde hon dock en ekumenisk inriktning. Liksom många andra i hennes samhällsställning hyllade hon en stoisk

² von Steyern 1962: del 1, s. 79.

³ Åhfeldt 1932: ss. 179-183.

livsfilosofi och läste gärna Marcus Aurelius. Stoicism som livsfilosofi är mångfacetterad men riktningarna har det gemensamt att naturen är obönhörlig men viljan är fri. Nedanstående citat ger en idé om vad det innebär:

Life becomes, as the Stoics more than once tell us, like a play which is acted or a game played with counters. Viewed from outside, the counters are valueless; but to those engaged in the game their importance is paramount. What really and ultimately matters is that the game shall be played as it should be played. God, the eternal dramatist, has cast you for some part in His drama, and hands you the role. It may turn out that you are cast for a triumphant king; it may be for a slave who dies in torture. What does that matter to the good actor? He can play either part; his only business is to accept the role given him, and to perform it well. Similarly, life is a game of counters. Your business is to play it in the right way. He who set the board may have given you many counters; He may have given you few. He may have arranged that, at a particular point in the game, most of your men shall be swept accidentally off the board. You will lose the game; but why should you mind that? It is your play that matters, not the score that you happen to make. He is not a fool to judge you by your mere success or failure. Success or failure is a thing He can determine without stirring a hand. It hardly interests Him. What interests Him is the one thing which he cannot determine – the action of your free and conscious will.⁴

Det har även skrivits mycket om Victorias hälsa: Hon hade livet ut känningar av en skada i högerarmen. Enligt en uppgift var det en förlossningsskada. Enligt en annan uppgift var den från 10-årsåldern – kanske ett fall från hästen. Den tvingade henne i alla fall att sluta med fiolspelet och senare i livet skrev hon på maskin istället för hand och bar mitella. Mera känd är hennes kroniska bronkit. Denna fanns redan före äktenskapet men i lindrig form som en infektion i de övre luftvägarna: svalg, halsmandlar & nässlemhinna. Senare i livet skyllde Victoria den på att hon och bröderna tvingats sova i ouppvärmade rum för att ”härda dem”. Det är svårt att leda i bevis. Den skulle lika gärna kunna vara orsakad av en obehandlad bihåleinflammation – inte upptäckt förrän 1907. Senare spred sig infektionen till bronkerna, ögonen och öronen. Hennes bror Ludvig avled 1888 i lunginflammation och Victoria var livet ut rädd för att samma sak skulle drabba henne. Försummelserna har skyllts på modern men bör nog skyllas på Badiska hovets livmedikus doktor Adolf Tenner, uppenbarligen en läkare av gamla stammen som inte trodde på bakterieteori och dylika nymodigheter. Alla senare läkare som undersökt Victoria har framhållit att hon vanvårdats.

Bortsett från bronkiskskoven var Victoria fram till graviditeterna frisk och aktiv: red, körde, skrinade, gjorde långpromenader m m. Hon badade men verkar inte ha varit simkunnig. Efter graviditeterna hävdas hon dock ha lidit av psykiska besvär – i dåtidens terminologi neurasteni – yttrande sig i en onaturlig trötthet. I nutidens terminologi förefaller det ha varit en postpartumdepression. Eftersom hon av läkarna ständigt ordinerades vila blev hon med tiden fysiskt svag och måste till slut t o m bäras.

*

Victorias kungliga släkttavla var mycket meriterande men ställde också till problem. Både ryske kusinen Nikolaj Michailovitj (1859-1919; sonson till Nicolaj I) & tyske tronföljaren Vilhelm (II) var för nära släkt för att ett giftermål skulle komma ifråga. Victoria och Nikolaj var helkusiner. Victoria och Vilhelm (II) var halvkusiner. Victoria och Nikolaj hade träffats

⁴ Murray 1964.

under sommarloven på Mainau och hade ett gemensamt intresse i botanik. Deras relation är ordentligt dokumenterad. Icke så relationen till Vilhelm (II) som förefaller spekulativ.

Månadsskiftet januari/februari 1878 förekom uppgifter i svenska tidningar om att Gustaf och Victoria stod i begrepp att förlova sig. Detta förefaller väl tidigt – ingen av dem var klar med sin utbildning. Victoria hade inte ens konfirmerat sig. Möjligen var det sonderingar. Gustaf besökte vid den tidpunkten sin mor i Heidelberg inte långt från Karlsruhe. Den 27 september året därpå träffade Gustaf familjen som då befann sig i kurorten Baden-Baden. Det finns ingen skildring av vad som ägde rum men förmodligen presenterade sig Gustaf för föräldrarna medan Victoria satt med vid middagen och studerade honom. Gustaf hade tidigare under resan ett par gånger träffat Victorias äldre bror Friedrich (1857-1928) så hon kan inte ha varit helt okunnig om hans person. Det var inget tal om en förlovning utan Gustaf uppträdde som en gäst vem som helst om än kunglig. På kvällen var det en mottagning hos kejsar Vilhelm II som var där för att övervara en militärmanöver.

Två månader innan detta första möte med Gustaf hade Victoria en romans med sin ryske kusin Nicolaj. Den inträffade under morfar Vilhelm I:s guldbryllup i Berlin den 11 juni. Hon var då nästan 17 år, gjorde sin societetsdebut under en av balerna, och charmade omgivningen genom ett ”okonstlat och säkert” uppträdande. Detta förefaller kodord för en ganska ogenerad flört med kavaljererna. Kusin Nikolaj skrev till sin bror: ”The most delicious of all here is certainly Vicky. She is charming and pleases one immensely. ... She kisses you and makes you say a thousand things.”⁵ Nikolaj försökte göra allvar av sina känslor men förbjöds av tsar Alexander III att gifta sig med henne. De var för nära släkt.

Uppgiften om Vilhelm (II) kommer från den tyske författaren Gustaf Freitag – okänt vilken publikation men den är felaktig. Den hittills noggrannaste biografien om Vilhelms ungdomsår⁶ nämner endast Vilhelms kusin på moderns sida Elisabeth av Hessen. Vilhelm träffade Elisabeth första gången 1875 när han var 16 och hon var 11. I augusti 1878 valde han en annan – som det tycks därför att det gått upp för honom att han med Elisabeth riskerade att få arvingar som led av blödarsjuka. För att motivera det nya valet sammanställde Vilhelms föräldrar den 30 april 1879 en lista över jämnåriga prinsessor och motivet för att inte välja dem. Där avfärdas Victoria på en rad som även hon för nära släkt.⁷ Däremot beundrade Wilhelm Victorias mor Louise av Baden för hennes politiska skicklighet och organisationsförmåga.⁸

Freitags mera utbroderade version fördes vidare av Vecko-Journalen-journalisten Anders Lundebeck.⁹ Det finns också en passus av Hökerberg: ”Som ung flicka drömde hon väl drömmar, hon som så mången annan tysk prinsessa, om att kanske hon skulle bli den, som en dag vid kejsarens sida i sin person skulle förkroppsliga det bästa hos den tyska kvinnan och det bästa i den tyska anden. Säkert är att hennes självuppföstran skärptes inför det Kallets höghet. Av sin familj och sig själv fostrades hon för tronen.”¹⁰ Passusen är spekulativ men har citerats som fakta.

*

⁵ Cockfield 2002: s. 61.

⁶ Röhl 1998: ss. 325-337.

⁷ Röhl 1998: ss. 339-340.

⁸ kejsar Wilhelm II 1926: s. 130.

⁹ Lundebeck 1952: ss. 290-292.

¹⁰ Hökerberg red. 1930: s. 12.

Förlovningen med Gustaf dröjde ytterligare 18 månader till den 11 mars 1881. Förmodligen inväntade man Victorias myndighetsdag. Hennes morfar kommenterade efteråt saken som att diskussionerna hade förts utan hennes vetskap men att hon anpassat sig till läget: "Genom tidningarna torde Ni ha fått veta att mitt barnbarn i Baden har förlovat sig med kronprinsen av Sverige, en angelägenhet som man redan några gånger talat om, utan att hon haft en aning om det. Under bröllopsfestligheterna har nu också en sådan böjelse utvecklats hos henne [för Gustaf], att vi egentligen alla äro överraskade. Kronprinsen är lång och slank, men jag skulle vilja säga: han ser ännu omogen och bortkommen ut, även ansiktsbildningen, inclusive glasögon, icke tilltalande: enfin, il ne faut pas disputer des gouts!"¹¹

Följande hade inträffat: Den 27 februari 1881 skulle Vilhelm (II) gifta sig. Victoria med familj var i Berlin för att delta i festligheterna. Även Gustaf var inbjuden till festligheterna. Morgonen den 26 träffade han Victorias far som gav goda råd hur han skulle uppvakta dottern för att väcka hennes intresse: "Eftersom hon inte var medveten om förlovningsplanerna kunde de tala ogenerat." Sagt och gjort. Nästa dag träffades de i kyrkan och på slottsbalen. Enligt Gustafs följeslagare 1:e hovmarskalken Nils von Rosen "närmade sig [Gustaf] prinsessan finkänsligt och behagligt, var artig och uppmärksam mot henne, medan han lade band på sin passion." Victoria var av allt att döma mycket angelägen om att vara till lags och lindade Gustaf runt sitt lillfinger. Kanske var hon inte fullt så omedveten om äktenskapsplanerna som de trodde.¹² Tre dagar senare skrev han till sin mor: "Jag är verkligen förtjust i henne: hon är så enkel och rättfram, att man ej kan annat än tycka om henne! ... Alla människor hava märkt mer eller mindre att vi tycker om varandra, men det gör mig ingenting alls. Ty jag är alldeles bestämd i mitt val och känner mig överlycklig."¹³

Flera möten följde. Fadern ville dock inte att Gustaf talade med dottern innan han själv gjort det. Den 2 mars var Gustaf och storhertigens familj bjudna på "liten diner" hos kejsar Vilhelm som tydligen ville se Gustaf med egna ögon innan han gav sin tillåtelse till äktenskapet.¹⁴ Dagen därpå fick Gustaf veta att hans känslor för Victoria var besvarade. Victoria hade under kvällen brustit i gråt och berättat "allt" för föräldrarna. Gustaf bjöds nere till Karlsruhe den 8 mars för att formellt anhålla om hennes hand. I ett brev den 9 mars till sin rådgivare Heinrich Geltzer beskrev fadern det som att "de båda unga sinnena i festens larm hade funnit de vägar som band deras hjärtan samman på den eviga kärlekens grund. Deras närmande hade fört till ett sådant stilla samförstånd, att det blev nödvändigt att skilja dem åt, så att det inte hann bli något avgörande i Berlin. Sällan hade han så tydligt sett Guds finger, som när deras dotter, överväldigad av känsla, bröt ut i en tårflod som varade i två timmar, och det därefter inträdde en förändring i hennes väsen, som betygade att den gudomliga gnistan hade träffat djupt i hennes liv."¹⁵

Några år senare berättade Victoria för sin hovdam Louise af Ugglas hur förlovningen hade gått till. I Karlsruhe framförde von Rosen frieriet till hennes far. Gustaf & hon hade därefter fallit på knä inför fadern, bedyrat honom sin kärlek för varandra och bönfallit honom om att bifalla frieriet.¹⁶ Nästa dag den 12 mars eklaterades förlovningen officiellt. De fotograferades tillsammans men ser ytterst obekväma ut med situationen. Det var tal om att bröllopet skulle vänta till sommaren 1882 så att det fanns tid att bjuda gäster men något sådant ville varken Gustaf eller Victoria höra. Förutom otåligheten hade Gustaf inte möjlighet att tillbringa så

¹¹ Jansson 1963: s. 49, brev från kejsar Vilhelm I till en kvinnlig bekant 1881-03-13.

¹² von Steyern 1962: del 1, s. 78; Fjellman 1980: ss. 30-31, brev från kronprins Gustaf till sin mor 1881-02-27.

¹³ Ohlmarks 1982: ss. 33-34. [Brev från kronprins Gustaf till sin mor 1881-03-02.]

¹⁴ Söderberg 1951: s. 44. [National-Zeitung 1881-03-02.]

¹⁵ Jarlert 2012: s. 66.

¹⁶ von Steyern 1962: del 1, s. 78.

lång tid i Karlsruhe. Den 16 mars godkändes äktenskapet av svenska riksdagen och den 14 juni finaliserades äktenskapskontraktet: tid, plats, omkostnader, hemgift, änkesäte o s v. Under tiden anlände rektorn vid Uppsala högre läroverk för flickor docenten i statskunskap Oscar J Ahlin med fru för att under några månader undervisa Victoria i svenska språket, historien och litteraturen. Undervisningen fortsatte i Sverige för lektor Carl Rogberg. Victoria hävdas vid ankomsten till Sverige ha talat god svenska men det är en överdrift. Enligt Louise af Ugglas tog det henne tre år. Hon talade då fortfarande onödigt grammatikaliskt – som en bok – och hade svårigheter med sina u:n. Senare lärde hon sig även tala italienska. Däremot aldrig norska.

Efter förlovningen var Gustaf tvungen att resa hem men återkom till Karlsruhe påsken den 10-17 april. Under frånvaron trånade han till den grad att han t o m skrev kärleksdikter. Två är bevarade men har fått omdömet hellre än bra. Den 20 juni träffades Victoria, föräldrarna och svärföräldrarna hemma hos Victorias mormor kejsarinnan Augusta på hennes slott i Brühl. Oscar II hade obehaget framföra att norrmännen vägrade bidra till Victorias apanage. De kom överens om att vigseln skulle förläggas till föräldrarnas silverbröllop den 20 september vilket löste gästproblemet. Victoria ansträngde sig för att vara alla till lags – även sina nya svenska hovdamer. När en av dem råkade infinna sig i fel kläder – vitt (=fri) i stället för svart (=tjänstgörande) – bytte Victoria genast om till samma färg så att ingen kunde kritisera hovdamen för etikettsbrott. Detta togs väl upp.¹⁷

Juli/augusti var Victoria i St Moritz, Schweiz, med sin mor för att ”dricka brunn”. Gustaf anslöt sig den 25 juli för vad som förefaller som en platonisk ”lära-känna-månad”. Victorias far anlände i tid till hennes födelsedag den 7 augusti. Allting var schemalagt. Vid 8-tiden drack Victoria sitt brunnsvatten. Sedan tog de en promenad. Modern lämnade dem aldrig ur sikte. Hon var på uselt humör och grälade på Victoria över småsaker. Maten var enkel och nyttig. Eftermiddagarna undervisade Gustaf Victoria i svenska. Kvällarna skrev han brev. Den 15 augusti fortsatte de till sommarslottet Mainau där de gjorde en mängd besök. Därefter åkte var och en hem till sig.

Den 28 augusti lystes det för paret och den 20 september – föräldrarnas silverbröllop – stod deras eget bröllop. De fotograferades även detta tillfälle och ser betydligt mera avspända ut. Bröllopsdagen inleddes med salut 101 skott och fortsatte i samma storvulna stil. Först var det en enkel borgerlig vigsel (obligatorisk sedan 1874) då äktenskapskontraktet undertecknades. Sedan var det en evangelisk vigsel i slottskyrkan med ett 30-tal kungligheter, uppvakningen och corps diplomatique. Menigheten trängdes på balkongen.

Bruden inträdde förd till höger av kejsar Wilhelm och till vänster av konung Oscar. Brudräkten var av tjockt vitt siden [atlas med brysselspetsar men inga smycken]. Halsringningen kantades av myrten, och [girlinger av orangeblommor och] myrtenkvistar voro fästa mellan klänningens spetsvolanger. Slöjan, i vilken de svenska och badiska vapnen voro knypplade, var ett fullkomligt konstverk. Den var fäst i en myrtenkrans. En bred myrtenguirland kantade det sex meter långa släpet, som bars av åtta av prinsessans skolkamrater och ungdomsvänner.

Brudgummen fördes till höger av sin moder och till vänster av hertiginnan av Sachsen-Koburg och Gotha, syster till storhertigen av Baden. Kronprinsen bar Livregementets dragoners uniform. ... Gästerna uppställde sig till höger och vänster i kyrkans skepp och bildade en stor krets omkring brudparet, vilket trädde fram till altaret. ... Prälaten

¹⁷ Bååth-Holmberg 1920: ss. 173-174; Jansson 1963: ss. 51-52.

Doll höll brölloppet. I detta yttrade han, vänd till brudgummen, bl. a. : »Gud skall välsigna er, ty den, åt vilken en dygdig kvinna är beskärd, han har fått en ädlare skatt än de kostligaste pärlor. Hennes makes hjärta kan sig på henne förlita». Därefter förrättades vigseln, efter vilken de nyförmälda såsom minne mottogo en i svart marokäng inbunden bibel. I det ögonblick, då brudparet växlade ringarna, förkunnade tre gånger tolv kanonskott vigselns fullbordan. [Ceremonin avslutades med att Gustaf spände av sig sabeln och knäböjande överräckte den till sin svärfar.]¹⁸

Eftersom så lite var känt om bruden skrevs det desto mer om föräldrarna, hovprakten och bröllopsgåvorna. Äktenskapet kommenterades i England som en ”oavsiktlig handling av historisk restitution ... Bernadottes sonsonson förde tillbaka till Skandinavien dottersonsdottern av den monark, som hans stamfader efterträtt på tronen”.¹⁹ Detta gjorde henne som sondotters dottersons dottersons sonsons dottersons dotter ättling till Gustaf Vasa i 11:e led. Det gjordes också affär av att hon var en ”borgerlig drottning”. Beviset för det var hennes gedigna skolutbildning och hennes (inte fullt så gedigna) matlagningskunskaper. Hennes svenskkunskaper togs väl upp.

*

Bröllopsskriverierna beskrevs av osympatiskt inställda som ”servil idiotism”. Merparten publicerades i Aftonbladet, Post- och Inrikestidningar, Nya Dagligt Allehanda & Ny Illustrerad Tidning. Aftonbladet hade skickat ned en korrespondent till Karlsruhe. Övriga journalister träffade Victoria först i Stockholm. Om man rensar deras skildringar från överorden uppfattade de henne som mera sympatisk i verkligheten än på fotografierna där hon såg ganska så spetsk ut.

Passande nog var brölloppet också en konfrontation med Gustafs blivande politiska motståndare. Karl Staaff (1860-1915), Hjalmar Branting (1860-1925) m fl bildade bröllopsåret en republikansk studentklubb ”Radikala klubben”. Klubben hade en medlemstidning ”Vet hut!” och gav 1882 även ut pamfletten ”Victoria-Jubel”²⁰ som dock p g a sin tendens fick tryckas i utlandet. Författarna gjorde sig lustiga över bröllopsskriverierna och högtidstalen – särskilt Lunda-professorn Theodor Wiséns idéer om monarkin. I dennes tappning var det som om ståndsriksdagens upplösning aldrig hade ägt rum. Till Wiséns försvar må framhållas att han som statlig tjänsteman följde order. Kyrka, utbildning m m sorterade under Ecclesiastik-departementet – vid denna tid något av ett kungligt propagandaministerium.

*

Efteråt har det spekulerats om vilka ytterligare prinsessor som var påtänkta för Gustaf. Enligt politikern Louis De Geer var det först Fredriks III:s döttrar prinsessorna Charlotte (1860-1919) & Victoria (1866-1929) av Preussen: ”Du frågade i ditt sista brev om tankarna i avseende å kronprinsens giftermål. Då det i höstas var fråga om hans apanage förklarade kungen, att något giftermål icke skulle komma i fråga på 5 à 6 år, och därav sluter jag, att tanken redan då var övergiven att få den äldsta preussiska prinsessan. Den andra i ordningen

¹⁸ Åsbrink red. 1922: ss. 48-50.

¹⁹ Bååth-Holmberg 1920: s. 179.

²⁰ Brakel m.fl. 1882; Michanek 1986.

är blott elva år och borde väl vänta något mera än 6 år, men nog tror jag, att funderingarna ligga åt det hållet.”²¹

Ytterligare ett alternativ var prinsessan Victoria av Hessen-Darmstadt (1863-1950; drottning Victorias dotterdotter). Sofia påstås även ha ivrat för prinsessorna Hilda av Nassau (1864-1952; hennes halvbror Adolphs dotter) & Béatrice av England (1856-1944; drottning Victorias yngsta dotter). Oscar II var emot Hilda efter att Adolph 1866 förlorat sitt hertigdöme Nassau. Gustaf träffade Béatrice men några detaljer om mötet finns inte.²² Även prinsessan Thyra av Danmark (1853-1933) var ett gott parti: Syster till Danmarks blivande kung, svägerska till både Englands blivande kung & Rysslands blivande tsar.²³

²¹ De Geer 1929: ss. 159-160. [Brev 1877-06-03.]

²² Lundebeck 1952: ss. 251-252.

²³ Knagg 1932: ss. 144-178.